

Horyzonty Polityki
2023, Vol. 14, N° 48

MAŁGORZATA EWA STEFANIUK

<http://orcid.org/0000-0002-5029-2254>
Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
malgorzata.stefaniuk@mail.umcs.pl

DOI: 10.35765/HP.2438

Władza parlamentu do stanowienia i interpretowania prawa – kontrowersje wokół wykładni autentycznej ustaw

Streszczenie

CEL NAUKOWY: Celem artykułu jest przedstawienie kontrowersji wokół uprawnienia władzy ustawodawczej do dokonywania wykładni autentycznej w warunkach demokratycznego państwa prawnego i obowiązywania konstytucyjnych zasad: podziału władzy i legalizmu.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: W artykule postawiono następujące pytania: Czy argumenty na poparcie tezy o niedopuszczalności wykładni autentycznej ze względu na jej sprzeczność z zasadą podziału władzy i zasadą legalizmu są dostatecznie przekonujące? Czy parlament może dokonywać interpretacji tworzonego przez siebie prawa za pomocą innych konstrukcji prawnych? W artykule zastosowano metodę analizy literatury przedmiotu, orzecnictwa sądowego oraz analizę dogmatyczno-prawną i metodę porównawczą.

PROCES WYWODU: Zaprezentowano istotę wykładni autentycznej, by następnie przejść do wykładni autentycznej ustaw. Dokonano krytycznej analizy argumentów podnoszonych przeciwko zasadności funkcjonowania wykładni autentycznej w demokratycznym państwie prawnym. Przedstawione zostały również konstrukcje prawne uważane za postaci wykładni autentycznej ustaw.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Podnoszona wspólnie sprzeczność wykładni autentycznej z zasadą podziału władzy i zasadą legalizmu nie jest dostatecznie przekonująca. Wydaje się, że jako postaci wykładni autentycznej mogą występować definicje legalne, preambuły i uzasadnienia projektów ustaw,

Sugerowane cytowanie: Stefaniuk, M.E. (2023). Władza parlamentu do stanowienia i interpretowania prawa – kontrowersje wokół wykładni autentycznej ustaw. *Horyzonty Polityki*, 14(48), 15–35. DOI: 10.35765/HP.2438.

choć niektórzy autorzy opracowań stoją na stanowisku, iż nie należy tych konstrukcji prawnych łączyć z pojęciem wykładni autentycznej.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Problematyka wykładni autentycznej generuje wiele interesujących kwestii również w relacjach teorii prawa z dogmatyką prawa czy teorii prawa i orzecznictwa. To, czy definicje legalne, preambuły i materiały legislacyjne są postaciami wykładni autentycznej, zależy od przyjętych założeń badawczych.

SŁOWA KLUCZOWE:

wykładnia autentyczna, władza ustawodawcza, zasada podziału władzy, zasada legalizmu, definicje legalne

Abstract

PARLIAMENT'S POWER TO MAKE AND INTERPRET
THE LAW – THE CONTROVERSY OVER AUTHENTIC
INTERPRETATION OF LAWS

RESEARCH OBJECTIVE: The article aims to present the controversy surrounding the right of the legislature to carry out authentic interpretation in a democratic state ruled by law and the validity of the constitutional principles of separation of powers and legalism.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The following questions are asked in this article: Are the arguments in support of the thesis that authentic interpretation is inadmissible on the ground that it is contrary to the principle of separation of powers and the principle of legality sufficiently convincing? Can the parliament interpret the law adopted by itself using other legal constructs? The article uses the method of analysis of the literature on the subject, court case-law and the legal-dogmatic analysis and comparative method.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The essence of authentic interpretation has been presented in order to move on to the authentic interpretation of laws. A critical analysis was made regarding the arguments proposed against the legitimacy of the functioning of authentic interpretation in a democratic state ruled by law. Legal constructions considered as forms of authentic interpretation of statutes are also presented.

RESEARCH RESULTS: The arguments being raised nowadays that authentic interpretation is in opposition to the principles of separation of powers and legality are not convincing. It seems that legal definitions, preambles and explanatory memoranda to draft laws may appear as forms of authentic interpretation,

although some Authors are in the opinion that these legal constructions should not be considered as ones.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS:

The issue of authentic interpretation generates many interesting issues in terms of relations between the theory of law and the dogmatics of law or the theory of law and jurisprudence. Whether the legal definitions, preambles and legislative materials are forms of authentic interpretation depends on the adopted research assumptions.

KEYWORDS:

authentic interpretation, legislative power, principle of separation of powers, principle of legalism, legal definitions

WSTĘP

Celem artykułu jest przedstawienie kontrowersji wokół uprawnienia władzy ustawodawczej do dokonywania wykładni autentycznej ustaw w warunkach demokratycznego państwa prawnego i obowiązywania konstytucyjnych zasad: podziału władzy i legalizmu. Omawiane zagadnienie generuje szereg pytań, zwłaszcza następujących: Czy argumenty na poparcie tezy o niedopuszczalności wykładni autentycznej ze względu na jej sprzeczność z zasadą podziału władzy i zasadą legalizmu są dostatecznie przekonujące? Czy parlament może dokonywać interpretacji tworzonego przez siebie prawa za pomocą innych konstrukcji prawnych uznawanych (bądź nie) za pewne postaci wykładni autentycznej i czy wszystkie one mają jednakową pozycję?

METODY I NARZĘDZIA BADAWCZE

W opracowaniu wykorzystano przede wszystkim metodę analizy literatury przedmiotu i orzecznictwa sądowego oraz analizę dogmatyczno-prawną powoływanych aktów prawnych. Obecne są także elementy metody porównawczej w odniesieniu do zestawienia prawa świeckiego z prawem kanonicznym.

CZĘŚĆ ZASADNICZA

1. Istota wykładni autentycznej

Trudno przecenić rolę interpretacji prawa, gdyż mając na celu zrozumienie tekstów prawa, jest ona potrzebna zarówno jego adresatom, aby mogli go przestrzegać, jak i organom stosującym prawo, aby mogły zastosować normy prawne w konkretnej, wymagającej podjęcia decyzji sytuacji (Sobański, 2004, s. 61). Wykładnia autentyczna wymieniana jest jako jeden z rodzajów wykładni, obok wykładni legalnej, operatywnej, prywatnej oraz doktrynalnej wyróżnianej z punktu widzenia podmiotu jej dokonującego i mocy wiążącej. W „klasycznym” rozumieniu, to jest takim, jakie nadaje temu pojęciu teoria prawa, wykładnia autentyczna dokonywana jest przez podmiot, który ustanowił dany przepis, posiadający kompetencję do tworzenia prawa. Dokonana w literaturze przedmiotu analiza spotykanych definicji wykładni autentycznej (Piekarczyk, & Tkacz, 2023, s. 30–31) doprowadziła do wniosku, iż pojęcie to cechuje się „wysokim stopniem wieloznaczności” (Piekarczyk, & Tkacz, 2023, s. 9). Jego elementem „esencjalnym” jest tożsamość podmiotu, który ustanowił dany akt normatywny, z interpretatorem tego aktu (Piekarczyk, & Tkacz, 2023, s. 35) i ta cecha w definicjach jest wspólna (Stefaniuk, 2023, s. 98). Uważa się, iż jest to najrzadziej występujący rodzaj wykładni, co podkreśla się zarówno współcześnie (Wronkowska, 2005, s. 78; Chauvin, Stawecki, & Winczorek, 2021, s. 238), jak też w starszej literaturze (Wróblewski, 1959, s. 114). Wykładnia autentyczna, chociaż dokonywana jest przez organ władzy publicznej i jest rodzajem wykładni „fachowej”, nie ma tak istotnego znaczenia jak np. wykładnia operatywna (Leszczyński, 2009, s. 11–12). Istnieją jednak państwa, np. Słowenia, gdzie w ostatnich latach zauważono wzrost przypadków wykładni autentycznej dokonywanej przez parlament, co wzbudziło wątpliwości zwłaszcza w związku z jej obowiązywaniem *ex tunc*. Powyższe potraktowano jako podważenie zasady trójpodziału władzy, pewności prawa, a nawet praw człowieka. Nie negowano jednak samego uprawnienia ustawodawcy do dokonywania interpretacji prawa, ale kwestionowano jej moc wiążącą (Zagorc, 2012, s. 273–297).

Podjmując kwestię tego, na ile sama nazwa omawianego rodzaju wykładni jest odpowiednia, należy zauważyć, że wyraz „adekwatny”

oznacza przede wszystkim „prawdziwy”, „niewątpliwy”, „zgodny z rzeczywistością” (*Słownik języka polskiego*) i, jak się wydaje, niesie ze sobą istotne cechy, jakie ma spełniać tego rodzaju wykładnia. Można jednak w literaturze, zwłaszcza z zakresu prawa kanonicznego, odnaleźć odwołania do znaczenia etymologicznego pojęcia „autentyczny” jako bardziej trafnego. Wywodzące się z języka greckiego *authentikos* oznaczało z jednej strony tego, który miał władzę i był niezależny od innego, z drugiej zaś określenie to wiązano z autorem, którego decyzji nikt nie mógł się sprzeciwić. Stąd wniosek, że to właśnie etymologicznemu rozumieniu pojęcia „autentyczny” odpowiada jego sens jurystyczny (Michiels, 1929, s. 383). Wydaje się, iż obydwa wskazane wyżej znaczenia w połączeniu ze sobą oddają pełny sens pojęcia „autentyczny” w odniesieniu do wykładni – ma ona odzwierciedlać prawdziwą interpretację prawa, co w połączeniu z pozycją podmiotu jej dokonującego sprawia, że ma ona charakter wiążący.

W obowiązującym prawie nie ma wyraźnej podstawy prawnej do dokonywania wykładni autentycznej (jest konsekwencją kompetencji do tworzenia prawa), jednakże opiera się ona na wielowiekowej tradycji sięgającej prawa rzymskiego, zwłaszcza od czasów cesarza Justyniana (Endicot, 2020, s. 11–17), co wyraża się w łacińskiej sentencji *Eius est interpretari leges, cuius est condere* (do interpretacji prawa upoważniony jest ten, kto je stanowi) i wiąże się z wnioskowaniem prawniczym *a maiori ad maius* – z większego na mniejsze (Bojarski, 2011, s. 486).

Oдноśnie do mocy wiążącej wykładni autentycznej, wskazuje się jej charakter obowiązujący i brak możliwości odstąpienia od niej (Siuda, 2009, s. 32), połączony z pokrywaniem się mocy wykładni autentycznej z mocą prawną aktu, którego interpretacja jest dokonywana, wynikającą z miejsca, jakie akt ten zajmuje w systemie źródeł prawa (Korycki, Kuciński, Trzciński, & Zaborowski, 2008, s. 76). Już w starszej literaturze podnoszono, że dokonanie rozróżnienia między wykładnią posiadającą moc wiążącą a wykładnią niewiążącą nie jest łatwe, stąd należy posługiwać się w tym zakresie analogią do obowiązywania prawa (Włodyka, 1971, s. 20).

W tym miejscu powstaje istotny problem formy, w jakiej może być dokonywany akt wykładni autentycznej *ex post* (dokonywanej przez prawodawcę w postaci wydania aktu wykładni autentycznej ustalającej sposób poprawnego rozumienia tekstu prawnego). Wypowiedzi

doktryny i orzecznictwa w tej kwestii są niejednoznaczne. W odniesieniu do ustaw kwestia ta zostanie omówiona w dalszych częściach opracowania, natomiast w przypadku aktów podustawowych, co do których możliwość dokonywania wykładni autentycznej z reguły nie była i nie jest kwestionowana, mógł to być okólnik do wydanego przez ministra zarządzenia (Ehrlich, 1979, s. 172) czy też różnego rodzaju objaśnienia (Chauvin, Stawecki, & Winczorek, 2021 s. 238; Chmielewski, 2015, s. 48). Są to więc przykłady, w których wykładnia autentyczna dokonywana jest nie poprzez ten sam rodzaj aktu, którego dotyczy, ale poprzez różnego rodzaju wyjaśnienia. Orzecznictwo w tej kwestii również nie jest konsekwentne. Trybunał Konstytucyjny za wykładnię autentyczną uznał stanowisko Prezesa Rady Ministrów odnoszące się do załącznika do rozporządzenia (wyrok TK z 20 maja 2008 r. SK 9/07). W innej sprawie Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się na temat wykładni autentycznej Regulaminu Sejmu, stwierdzając, że byłaby ona możliwa poprzez jej przyjęcie przez Sejm *in corpore*. Jednocześnie nie uznał za wykładnię autentyczną stanowiska wyrażonego przez Marszałka Sejmu odnoszącego się do tego Regulaminu Sejmu, choć jednocześnie zaznaczył, że nie można go całkowicie pominąć (wyrok TK z 3 listopada 2006 r. K 31/06).

2. WYKŁADNIA AUTENTYCZNA USTAW

2.1. Rola ustawy w systemie źródeł prawa Rzeczypospolitej Polskiej

Trudno jest przecenić rolę ustaw w demokratycznym państwie prawnym, gdyż są one głównym instrumentem kształtowania porządku prawnego w państwie (Pietrzak, 2008, s. 24). Nawet po przystąpieniu Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej ustawa pozostaje w naszym kraju podstawowym aktem prawa powszechnie obowiązującego (Patyra, 2012, s. 178). W hierarchii źródeł prawa ustawy zgodnie z art. 87 Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) usytuowane są na drugim miejscu, zaraz po Konstytucji (chyba że umowy międzynarodowej ratyfikowanej za zgodą wyrażoną w ustawie nie da się z ustawą pogodzić), a wszelkie akty niższego rzędu powinny być zgodne z ustawą. Można spotkać

w doktrynie prawa poglądy, iż powyższy artykuł sam w sobie nie przesądza wprost o mocy obowiązującej wymienionych tam aktów (Połomski, 2019, s. 59). Faktem jest, iż Konstytucja w dalszych przepisach wymienia inne jeszcze ich rodzaje, uzupełniając katalog zawarty w art. 87 (art. 59 ust. 2, art. 91 ust. 3, art. 112, art. 124, art. 234), ale warto zauważyć, że w pracach nad ustawą zasadniczą podnoszono postulat, aby system źródeł prawa miał charakter hierarchiczny (Wiącek, 2016, s. 59, 67). Podkreśla się przy tym, że z Konstytucji RP z 1997 roku jednoznacznie wynika nieograniczony przedmiotowo zakres ustawodawstwa (Sarnecki, 2007, s. 261). Niektóre zaś kwestie stanowiące „materię ustawową” mogą przybierać jedynie formę ustawy.

Uchwalenie ustaw to kompetencja władzy ustawodawczej – to jest Sejmu przy udziale Senatu, co dokonuje się w specjalnej procedurze, uregulowanej przez Konstytucję RP oraz regulaminy obydwu izb. Ustawy pochodzą od organu przedstawicielskiego (Działocha, 2008, s. 230), a władza ustawodawcza parlamentu w demokratycznym państwie prawnym ma mocne umocowanie, wynikające chociażby z tego, że organy ustawodawcze są wyłaniane w wyniku równych i powszechnych wyborów (Pietrzak, 2008, s. 27).

2.2. Możliwość dokonywania wykładni autentycznej ustaw – stanowiska doktryny i orzecznictwa

Znacząca rola ustaw w systemie źródeł prawa powoduje, że szczególnej wagi nabiera zagadnienie ich wykładni, w tym tej dokonywanej przez organ uprawniony do ich uchwalania. W tym miejscu pojawia się kluczowa dla podjętych rozważań kwestia podważania takiej możliwości. Należy wyróżnić dwa zasadnicze stanowiska w tej kwestii. Pierwsze, uznające możliwość dokonywania wykładni autentycznej ustaw, któremu towarzyszy z reguły przekonanie o tym, że wykładni autentycznej można dokonywać również w odniesieniu do aktów podustawowych. Drugie, kwestionujące zasadność tego rodzaju wykładni w demokratycznym państwie prawnym w odniesieniu do wszelkich aktów lub co najmniej do ustaw.

Wydaje się, że przeważające jest pierwsze z powyższych stanowisk, chociaż nie można wykluczyć, że opowiadanie się za nim jest do pewnego przynajmniej stopnia wynikiem przyzwyczajenia,

powtarzania wypracowanych przez lata podziałów wykładni. W wielu opracowaniach wymienia się po prostu wykładnię autentyczną jako rodzaj wykładni wiążącej, przy czym jest ona często utożsamiana z definicjami legalnymi (np. *Prawo karne*, 2020, s. 65; Królikowski, & Zawłocki, 2020, s. 107; Zawłocki, 2004, s. 91–92; Radwański, & Olejniczak, 2021, s. 80). Zauważyć też należy, że w starszej literaturze wyraźnie wskazywano na możliwość dokonywania wykładni autentycznej przez najwyższe ciało przedstawicielskie np. parlament (Ehrlich, 1979, s. 172).

Drugie stanowisko, wyrażane współcześnie, podważające zasadność istnienia wykładni autentycznej, przynajmniej w odniesieniu do ustaw jest głoszone przez niektórych przedstawicieli doktryny wywodzących się zarówno z kręgu teoretyków prawa, jak i dogmatyków prawa. Podnoszonych jest szereg argumentów dla poparcia stanowiska o anachronizmie tego rodzaju wykładni, zwłaszcza wobec (i jest to argument o silnym znaczeniu) naruszania poprzez wykładnię autentyczną zasad konstytucyjnych obowiązujących w demokratycznym państwie prawnym. Są to przy tym zasady konstytucyjne o mocnej legitymacji, bo wprost wyrażone w Konstytucji RP: zasada podziału władzy i zasada legalizmu. Powyższe wynika z założenia, iż inne organy tworzą prawo, a inne prawo stosują, przy czym wykładnia prawa wiąże się z procesem stosowania prawa, a nie jego stanowieniem.

Dla ilustracji stanowiska negującego władzę parlamentu do dokonywania wykładni autentycznej ustaw (dokonywanej *ex post* i rozumianej w sposób ogólny, a nie poprzez konstrukcje traktowane jako ewentualne jej postaci, o których będzie jeszcze mowa) warto przytoczyć dwa wyrażane w tej kwestii w literaturze przedmiotu poglądy. Pierwszy głoszony ze strony przedstawicieli teorii prawa wskazuje, iż wykładnia autentyczna jest rodzajem wykładni nieprzystającym do właściwości demokratycznego państwa prawnego (Kotowski, 2018, s. 163), gdzie mamy do czynienia z rozdziałem funkcji ustawodawczej oraz aplikacyjnej, co powoduje, że organy stanowiące prawo nie są uprawnione do wydawania wiążącej inne podmioty wykładni, co dotyczy zarówno Sejmu, jak i Senatu RP (Kaleta, & Kotowski, 2016, s. 242). W istocie więc chodzi o naruszenie zasady podziału władzy. U przedstawicieli dogmatyki prawa stanowisko o niedopuszczalności wykładni autentycznej w polskim systemie prawnym również

opiera się na argumencie naruszenia zasady podziału władzy. Według G. Jędrejka: „Należy stwierdzić, że w polskim systemie prawa wykładnia autentyczna jest niedopuszczalna”, a „przyznanie Sejmowi wykładni ustawodawczej mogłoby prowadzić do naruszenia władzy sądowniczej, do której podstawowych obowiązków należy wykładnia przepisów” (Jędrejek, 2020). Jeszcze mocniej wypowiada się w tej kwestii przedstawiciel doktryny prawa administracyjnego, wskazując, iż skupienie w jednym organie kompetencji stanowienia i wyjaśniania ustanowionych norm z mocą wiążącą jest nie tylko wkroczeniem w zasadę podziału władzy, ale stoi z nią w jaskrawej sprzeczności (Chmielewski, 2015, s. 62). Co więcej, poprzez akty wykładni autentycznej (w odniesieniu do ustaw) naruszona zostaje również zasada legalizmu (Chmielewski, 2015, s. 60).

Obok naruszenia zasady podziału władzy podnoszony jest również argument nieco innej natury, choć – jak się wydaje – związany z zasadą legalizmu (można go nazwać argumentem proceduralnym), a mianowicie wykładnia autentyczna nie mogłaby być w przypadku ustaw ograniczona do jednego organu, to jest do Sejmu, gdyż w procesie ustawodawczym biorą udział również Senat RP oraz Prezydent (Jędrejek, 2020).

Pojawiające się wątpliwości doktryny odnośnie do wykładni autentycznej ustaw można również odnaleźć w orzecznictwie sądowym. Sąd Apelacyjny w Szczecinie w wyroku z dnia 15 września 2011 roku (I ACa 438/11) stwierdził, że wykładnia autentyczna

może mieć charakter jedynie pomocniczy dla organu orzekającego w sprawie, w żadnym jednak przypadku nie może prowadzić do konsekwencji w postaci związania organu orzekającego przy rozstrzygnięciu sporu, w szczególności, gdy pozostaje ona w sprzeczności z literalnym brzmieniem interpretowanej normy.

I dalej: „Do wiążącej wykładni w danej sprawie uprawniony jest, więc wyłącznie organ stosujący prawo (...)”.

2.3. Analiza argumentów zaprzeczających możliwości wykładni autentycznej ustaw w demokratycznym państwie prawnym

Jak wyżej wskazano, jako argumenty przeciwko możliwości dokonywania wykładni autentycznej ustaw w demokratycznym państwie prawnym podnosi się przede wszystkim naruszanie w ten sposób zasady podziału władzy i zasady legalizmu. Stąd warto przyjrzeć się powyższym zasadom z tej właśnie perspektywy.

Jeżeli podnoszony jest zarzut naruszenia zasady podziału władzy, to nie można go lekceważyć, gdyż jest to jedna z podstawowych zasad składających się na istotę państwa prawnego. Wynika z niej, że władza nie powinna być skoncentrowana w jednym organie, ale zróżnicowana funkcjonalnie z podziałem na ustawodawczą, wykonawczą i sądowniczą (Stern, 1992, s. 4–5). Powyższe ujęcie wygląda na przejrzyste i dość proste, ale okazuje się bardzo skomplikowane. Z jednej strony, uważa się podział władzy za jeden z „filarów” nośnej konstrukcji demokratycznego państwa prawnego (Pietrzak, 2008, s. 22) i składa się tej zasadzie „werbalne hołdy” (Małajny, 2017, s. 119). Z drugiej zaś strony, jest to pojęcie uważane za jedno z najbardziej wieloznacznych terminów, jakimi operuje się w konstytucjonalizmie (Małajny, 2017, s. 97, 108).

Współcześnie dostrzega się w zasadzie podziału władzy pozorną jej klarowność. Coraz częściej pojawiają się głosy, że tradycyjny podział na władzę prawodawczą, wykonawczą i sądowniczą (przyjęty w art. 10 Konstytucji RP) jest przestarzały, gdyż wymieniono w nim jedynie podstawowe prawne sfery działania państwa przy braku wyraźnych granic między władzami. W szczególności władza stanowienia prawa i jego interpretowania nie pokrywa się z klasycznym trójpodziałem władzy. Prawodawstwo leży przede wszystkim w rękach władzy ustawodawczej (ustawy wyłącznie), ale częściowo także w rękach władzy wykonawczej (choć z koniecznością ustawowego upoważnienia). Z kolei władza interpretowania prawa to domena (ale nie wyłączna właściwość) władzy sądowniczej. Jeżeli z reguły nie jest kwestionowana kompetencja władzy wykonawczej do dokonywania wykładni autentycznej, to można postawić pytanie, czy zasadne jest odmawianie takiego prawa władzy ustawodawczej w odniesieniu do ustaw?

Wydaje się, że uzasadnione jest przyjęcie tezy o elastyczności podziału władzy dla utrzymania społeczno-politycznej równowagi (Małajny, 2017, s. 114). Co szczególnie istotne dla niniejszych rozważań:

nie wszystkie funkcje składające się na daną władzę muszą zostać w całości przydzielone organom piastunom tej władzy. Ponadto organy te nie muszą być powołane wyłącznie do sprawowania funkcji należących do „macierzystej” władzy. Legislatywa może więc zostać wyposażona w kompetencje wykonawcze lub sędownicze, egzekutywa w kompetencje prawodawcze lub sędownicze, a judykatura w kompetencje prawodawcze lub wykonawcze (Małajny, 2017, s. 114).

Przyjmując, iż współcześnie zasada podziału władzy nie opiera się na rygorystycznym oddzieleniu kompetencji stanowienia i wykładni prawa, nie można jednoznacznie stwierdzić, że wykładnia prawa (ustaw) uchwalanych przez władzę ustawodawczą w sposób oczywisty tę zasadę narusza. W wyroku z 29 czerwca 2012 r. (I CSK 547/11) Sąd Najwyższy stwierdził, iż:

dokonywanie bowiem przez Sądy wykładni norm prawnych jest jedną z podstawowych funkcji przypisanych władzy sędowniczej, a nie stanowi ono wkroczenia przez tę władzę w uprawnienia zastrzeżone dla ustawodawcy, któremu przysługują przecież równoległe uprawnienia dokonywania wykładni autentycznej, obok podstawowej jego funkcji, którą jest kreacja dobrego prawa.

Wśród zasad konstytucyjnych, którym mogłaby zagrażać dopuszczalność wykładni autentycznej, zwłaszcza ustaw, wymienia się również zasadę legalizmu. Będąc jednym z fundamentów państwa prawnego, znalazła ona swój wyraz w Konstytucji RP z 1997 r., której art. 7 stanowi, iż organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.

Zasada ta oznacza przede wszystkim, że organy władzy publicznej mogą czynić jedynie to, co zostało im przez prawo dozwolone, w przeciwieństwie do działań jednostek, którym wolno wszystko, co nie jest zakazane przez prawo (Biernat, 2014, s. 115).

W tym miejscu powstaje pytanie: w jaki sposób wykładnia autentyczna ustaw mogłaby naruszać zasadę legalizmu? Wydaje się, że

chodzi tutaj przede wszystkim o podstawy prawne dla dokonywania wykładni autentycznej, a raczej ich brak. Rzeczywiście nie ma przepisu prawa uprawniającego do dokonywania wykładni autentycznej *ex post*, gdyż – jak się wydaje – wystarczający jest wyraźny przepis zawierający podstawy prawne do tworzenia prawa. Kompetencja do interpretowania prawa nie jest wprawdzie główną sferą właściwości władzy ustawodawczej, ale jej odmówienie również może budzić wątpliwości. Wydaje się, że jest to sytuacja jakościowo inna niż w przypadku prawa do dokonywania powszechnie obowiązującej wykładni ustaw, gdzie tego rodzaju podstawa prawna jest konieczna, chociażby ze względu na potrzebę wskazania konkretnego podmiotu posiadającego tak ważną kompetencję.

Dla porównania w Kodeksie Prawa Kanonicznego znajduje się wyraźny przepis przyznający uprawnienie do dokonywania wykładni autentycznej, ale jedynie w odniesieniu do interpretacji ustaw, co nie wyczerpuje wszystkich możliwych form tego rodzaju wykładni. Z kanonu 16 § 2 KPK wynika, iż interpretacja autentyczna, dokonana w formie ustaw, posiada taką samą moc, co ustawa i wymaga promulgacji.

Wydaje się, że wymaganie wyraźnej podstawy prawnej dla dokonywania wykładni autentycznej jest zbyt rygorystycznym wymogiem rodzącym przy tym pytanie o podstawy prawne dokonywania innych czynności wykładni np. stosowania różnego rodzaju dyrektyw interpretacyjnych. Możliwość dokonywania wykładni autentycznej jest zakorzeniona w kulturze prawnej. Tego rodzaju umocowanie nie ma wprawdzie najmocniejszej z możliwych pozycji, ale trudno je pomijać, zwłaszcza że w sferze prawa wielowiekowa tradycja niesie ze sobą znaczącą wartość.

Wśród argumentów przeciwko wykładni autentycznej ustawy dokonywanej *ex post* pojawia się również ten związany z problemem formy, w jakiej mogłaby się ona przejawiać. Można byłoby sobie wyobrazić dwie możliwości: dokonanie wykładni autentycznej w postaci ustawy lub w postaci uchwały.

Odnosnie do pierwszej możliwości to w literaturze przedmiotu forma ta nie jest z góry wykluczona (Morawski, 2002, s. 162–163). Zaletą takiej opcji byłoby niewątpliwe potwierdzenie stanowiska o mocy wiążącej tego rodzaju wykładni, równej mocy wiążącej aktu (ustawy), której wykładni dokonano. Rodzi się jednocześnie szereg

pytań: czy mamy w tym wypadku faktycznie do czynienia z wykładnią oraz czy wykładnią autentyczną jest sytuacja, w której dokonuje się zmiany prawa?

Chociaż można odnotować orzeczenia, w których sąd walor wykładni autentycznej przypisywał zmianom stanu normatywnego, czego przykładem jest wyrok NSA z 5 grudnia 2013 r., (I GSK 96/12), to nie spotkało się to z pozytywnym przyjęciem doktryny prawa (Chmielewski, 2015, s. 54; Jędrejek, 2020). W szczególności podkreśla się, że każda zmiana prawa, z wyjątkiem tych, które wynikają z oczywistych błędów pisarskich czy systematyzacyjnych, ma charakter normatywny, a to powoduje, że nie można jej utożsamiać pojęciowo z wykładnią autentyczną (Piekarczyk, & Tkacz, 2023, s. 133).

W prawie kanonicznym również nie ma zgodności, czy w ten sposób tworzone jest nowe prawo czy też nie, ale uznaje się, że bezspeczne jest twierdzenie, że interpretacja autentyczna dokonana w formie ustawy ma walor ustawy (Dzierżon, 2007, s. 197).

Druga możliwość odnośnie do wykładni ustawy to jej dokonanie w postaci uchwały, co byłoby uzasadnione kolegialnym charakterem organu stanowiącego prawo i dokonującego jego interpretacji. W procesie ustawodawczym na poziomie parlamentu bierze udział obok Sejmu również Senat RP. W Polsce parlamentaryzm jest kształtowany na zasadzie bikameralizmu nierównoprawnego, czego skutkiem jest przewaga Sejmu w procesie ustawodawczym przejawiająca się w możliwości odrzucenia stanowiska Senatu odnośnie do ustawy. W literaturze przedmiotu wskazuje się, iż nie mogłaby zostać uznana za wykładnię autentyczną odrębna uchwała obydwu izb polskiego parlamentu, zaś współdziałanie obu izb nie byłoby w tej kwestii możliwe, gdyż przepisy prawa nie przewidują takiej możliwości (Góralczyk jr., 2004, s. 203). W wyroku Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2011 r. (III PK 41/10) zwrócono uwagę, że skoro wykładnia autentyczna jest wypowiedzią co do sposobu rozumienia przepisów, złożoną przez organ, który je ustanowił, to nie może to być wypowiedź jednostki organizacyjnej Senatu. Ponadto podniesiono, iż nie ma możliwości wydania wiążącej wykładni autentycznej prawa uchwalonego przez Sejm i Senat, gdyż Konstytucja tego nie przewiduje.

W literaturze przedmiotu zajęto odmienne stanowisko oparte na teorii organów, według którego działania organu określonego

podmiotu można traktować jak działania tego podmiotu oraz teorii reprezentacji, zgodnie z którą jeżeli podmiot działa za pośrednictwem przedstawiciela, to jego oświadczenia są czynione w imieniu reprezentowanego podmiotu i mają dla niego bezpośredni skutek. Ponadto nie ma znaczenia zmiana składu osobowego organu prawodawczego (Piekarczyk, & Tkacz, 2023, s. 36–39).

Gdyby jednak zaakceptować cytowany wyżej wyrok Sądu Najwyższego, to należałoby przyjąć, że potrzebne byłyby dwie uchwały jednakowej treści, co mogłoby (choć nie musiało) stanowić problem zwłaszcza w sytuacji, w której w każdej z izb parlamentu przeważałaby inna opcja polityczna. Wydaje się, że nie można wykluczyć możliwości podjęcia identycznych treściowo uchwał Sejmu i Senatu, uzgodnionych na zasadzie konsensusu, w których dokonana zostałaby wykładnia autentyczna.

W zasadzie trzecią opcją byłaby możliwość przyjęcia jako aktu wykładni autentycznej uchwały podjętej jedynie przez Sejm, który w procesie ustawodawczym decyduje o ostatecznym kształcie ustawy na poziomie parlamentu, choć jest to pogląd jak dotąd niewyrażony w literaturze przedmiotu. Jeżeli jednak przyjąć, że cały proces legislacyjny ma miejsce „w zasadzie w izbie niższej – Sejmie (...)” (Radek, 2021, s. 103), to ta forma wykładni mogłaby zostać uznana za posiadającą walor autentyczności. Jest to jednak kwestia dyskusyjna.

2.4. Postaci wykładni autentycznej ustaw

Jeżeli przyjąć, iż wykładnia autentyczna ustaw dokonywana *ex post* nie powinna mieć miejsca w demokratycznym państwie prawnym z powodów wyżej wskazanych lub przy ogólnym przyjęciu jej dopuszczalności, ale rzadkiego występowania w praktyce, powstaje pytanie: czy ustawodawca jest w ogóle pozbawiony możliwości wpływu na sposób rozumienia tworzonych przez siebie prawa?

Wydaje się, że większość doktryny prawa uważa, iż jest to możliwe za pomocą konstrukcji, które określane są jako „postaci” wykładni autentycznej (Korybski, & Leszczyński, 2021, s. 234) czy jako wykładnia „quasi-autentyczna” (Kotowski, 2018, s. 163), do których należą: definicje legalne, preambuły oraz materiały legislacyjne, w szczególności uzasadnienia projektów ustaw. Wszystkie trzy wywołują liczne

kontrowersje, stąd trudno oczekiwać, iż mogłyby rozwiązać wszelkie problemy związane z wykładnią autentyczną. Wśród wymienionych najsilniejszą pozycję mają definicje legalne, nieco słabszą preambuły, zaś najsłabszą materiały legislacyjne (nawet przy ich ograniczeniu do uzasadnień projektów ustaw) (Stefaniuk, 2023, s. 101–108).

Najsilniejsza pozycja definicji legalnych wynika z faktu, iż są one zamieszczone w tekście prawnym, stanowią wypowiedzi prawodawcy, które określają sens (znaczenie) definiowanego wyrazu lub wyrażenia albo podają jednoznaczną charakterystykę definiowanego przedmiotu (Malinowski, 2005, s. 215–216). Narzucają konieczność interpretacji we wskazanym przez ustawodawcę sensie (Zieliński, 2017, s. 176–198), choć same także mogą podlegać wykładni. Z omawianą konstrukcją prawną wiążą się problemy: z uznaniem, czy dany przepis stanowi definicję legalną; jaki jest ich charakter normatywny (Saługa, 2008, s. 76–77); jakie są granice wykładni definicji legalnych (Zajęcki, 2021, s. 65–87). Za bliskim związkiem definicji legalnych z wykładnią autentyczną przemawia fakt, iż interpretacja jest dokonywana w sposób równoległy – jednocześnie z tworzeniem pozostałych przepisów danego aktu pochodzą one od tego samego organu stanowiącego prawo, a także pełnią tę samą funkcję (Wronkowska, & Ziemiński, 2001, s. 160–161). Ponadto są wprost przewidziane w § 146 załącznika do Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 roku – Zasady techniki prawodawczej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 283). Należy jednak zaznaczyć, że już w starszej literaturze podawano w wątpliwość, czy wskazówki interpretacyjne zawarte w definicjach legalnych są rzeczywiście wykładnią, gdyż są właściwie częścią działalności prawodawczej (Kowalski, Lamentowicz, & Winczorek, 1981, s. 177). Również współcześnie wyrażany jest sceptycyzm odnośnie do traktowania definicji legalnych jako wykładni w ogóle, a tym bardziej wykładni autentycznej (Piekarczyk, & Tkacz, 2023, s. 122). Niemniej jednak nie można pominąć, iż w dogmatyce prawa często utożsamia się wykładnię autentyczną właśnie z definicjami legalnymi (Prawo karne, 2020, s. 65; Królikowski, & Zawłocki, 2020, s. 107).

Preambuły również są wymieniane jako postaci wykładni autentycznej, choć i ta konstrukcja prawna budzi szereg wątpliwości. Najbardziej sporną kwestią jest charakter normatywny preambuły (Stefaniuk, 2009, s. 64–73; Wróblewski, & Zajęcki, 2017, s. 127–128). Do wykładni autentycznej preambułę zbliża zamieszczenie jej

w tekście prawnym, równoległość tworzenia z pozostałym tekstem, ale jej miejsce przed treścią ujętą w formie przepisów nie zawsze jest traktowane jako równie ważne, co nieco tę bliskość osłabia. Zasady techniki prawodawczej z 2002 roku preambuł ani nie zalecają, ani ich nie zabraniają. Szczególnie istotne z punktu widzenia wykładni autentycznej mogą być te elementy preambuły, w których określone są cele wydania ustawy oraz wyjaśniające pojęcia zawarte w części artykułowej aktu normatywnego (np. pojęcie Narodu ze Wstępu do Konstytucji RP z 1997 r.).

Zaliczane do postaci wykładni autentycznej materiały legislacyjne mają najniższą pozycję, nawet przy ograniczeniu tej dość szerokiej kategorii do uzasadnień projektów ustaw. Na rzecz uzasadnień, jako postaci wykładni autentycznej przemawia: pochodzenie od prawodawcy (choć z etapu poprzedzającego uchwalenie ostatecznej treści ustawy), fakt, iż mają swoje oparcie w Zasadach techniki prawodawczej (§ 12). Jednocześnie w przeciwieństwie do definicji legalnych i preambuł znajdują się poza tekstem prawnym, co osłabia ich pozycję. W orzecznictwie sądowym nie ma jednolitego stanowiska odnośnie do omawianego problemu. Na przykład w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2000 r. (I KZP 31/2000) uzasadnienie rządowego projektu Kodeksu karnego z 1997 roku zostało uznane za wykładnię autentyczną, zaś w innym orzeczeniu – w wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 30 stycznia 2019 r. (VI ACa 923/17) – stwierdzono, iż wątpliwe jest powoływanie się na uzasadnienie projektu ustawy, gdyż wola prawodawcy powinna wynikać z jej tekstu jako nośnika intencji prawodawcy.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ I WNIOSKI

Wykładnia autentyczna rozumiana w sposób przyjmowany w teorii prawa, która nie wzbudzała dotąd szczególnego zainteresowania doktryny prawa, ponownie staje się przedmiotem naukowych dociekań. W przedstawionej analizie konieczne było na wstępie zaprezentowanie najistotniejszych zagadnień związanych z istotą wykładni autentycznej, ale skoncentrowano się na próbie odpowiedzi na pytanie o rację funkcjonowania tego rodzaju wykładni w odniesieniu do ustaw w demokratycznym państwie prawnym głównie z powodu

jej potencjalnej sprzeczności z zasadą podziału władzy i zasadą legalizmu. Wydaje się, że można bronić poglądu, iż taka sprzeczność, zwłaszcza jaskrawa, nie występuje, jeżeli przyjąć, że nie należy patrzeć na zasadę podziału władzy w sposób rygorystyczny i stawiający ostre granice między kompetencjami przypisanymi poszczególnym rodzajom władz (w odniesieniu do kompetencji stanowienia i interpretowania prawa) oraz przy przyjęciu, że możliwość dokonywania wykładni autentycznej jest elementem kultury prawnej i nie wymaga wyraźnej podstawy prawnej. Trudno zgodzić się ze stanowiskiem przyjmującym dopuszczalność wykładni autentycznej aktów podstawowych, przy jednoczesnym twierdzeniu o niedopuszczalności wykładni autentycznej ustaw. Odnośnie do formy wykładni autentycznej ustaw wydaje się, że dopuszczalna byłaby zarówno ustawa przyjęta w przewidzianej dla tego aktu procedurze, jak i uchwała (o jednakowej treści) podjęta odrębnie przez każdą z izb bądź nawet jedynie przez sam Sejm, choć jest to kwestia dyskusyjna. Nie jest przekonujące uznanie, że wystarczyłaby wypowiedź reprezentującego parlament, natomiast na pełną aprobatę zasługuje stanowisko, iż nie ma znaczenia zmiana jego składu osobowego.

Parlament dysponuje konstrukcjami prawnymi, które mogą służyć interpretacji tworzonego przez ten organ prawa, do których należą przede wszystkim: definicje legalne, preambuły i uzasadnienia projektów. W literaturze przedmiotu są one wymieniane jako postaci wykładni autentycznej ustaw. Odnotować należy jednak również stanowisko, zgodnie z którym wymienione wyżej konstrukcje prawne (wraz z wyjaśniającą zmianą przepisów i tzw. prawem interpretacyjnym) są związane z procesem stanowienia prawa, a nie jego stosowaniem i nie powinny być traktowane jako postaci wykładni autentycznej. W takiej sytuacji proponuje się je określać jako „narzędzia wykorzystywane w procesie wykładni prawa pochodzące od prawodawcy” (Piekarczyk, & Tkacz, 2023, s. 153).

Przedstawiona wyżej analiza nie wyczerpuje tematu, a problematyka wykładni autentycznej zasługuje na pogłębione badania. Na nowo odkrywany jest potencjał, jaki stanowi to zagadnienie, czego przykładem jest praca pt. *Wykładnia autentyczna w świetle nauki o wykładni prawa* (Piekarczyk, & Tracz, 2023). Zagadnienie to generuje wiele interesujących kwestii również w relacjach teorii prawa z dogmatyką prawa (choćby poprzez sprowadzanie wykładni autentycznej do

definicji legalnych) czy teorii prawa i orzecznictwa, zwłaszcza że sądy posługują się pojęciem wykładni autentycznej w sposób niejednolity. Ponadto pozostaje nadal szeroka sfera dla badań, w szczególności w zakresie definicji legalnych, preambuł i materiałów legislacyjnych, niezależnie od tego, czy uznaje się adekwatność określania tych konstrukcji jako postaci wykładni autentycznej (czy jako wykładni *quasi*-autentycznej) czy też narzędzi prawodawcy wykorzystywanych w procesie wykładni. Trudno jednak zaprzeczyć, że są one do wykładni autentycznej zbliżone, nawet, gdy nie stawia się tutaj znaku równości. Wydaje się, że wszystko zależy od przyjętych założeń badawczych. Należy jednak w pełni zgodzić się z twierdzeniem, iż „wykładnia autentyczna ma o wiele większe znaczenie niż to, które zazwyczaj jest z nią związane” (Piekarczyk, & Tkacz, 2023, s. 9).

BIBLIOGRAFIA

- Biernat, T. (2014). *Władze publiczne w demokratycznym państwie prawa. Prawo – Instytucje – Zasoby*. Kraków: Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne sp. z o.o. – Oficyna Wydawnicza AFM.
- Bojarski, T. (Red.) (2011). *System prawa karnego. Źródła prawa karnego. Tom 2*. Warszawa: C.H. Beck.
- Chauvin, T., Stawecki, T., & Winczorek, P. (2021). *Wstęp do prawoznawstwa* (wyd. 14 poprawione i uzupełnione). Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Chmielewski, J. (2015). Wykładnia autentyczna w praktyce orzeczniczej sądów administracyjnych. *Zeszyty Naukowe Sądownictwa Administracyjnego*, 3, 45–63. <https://sip.lex.pl/#/publication/151253646/chmielewski-jan-wykladnia-autentyczna-w-praktyce-orzeczniczej-sadow-administracyjnych?keyword=wyk%C5%82adnia%20autentyczna&cm=STOP>.
- Działocha, K. (2008). Państwo prawne w warunkach zmian zasadniczych systemu prawa RP. W J. Kowalski, *Państwo prawa. Demokratyczne państwo prawne. Antologia* (s. 225–242). Warszawa: Wyższa Szkoła Handlu i Prawa w Warszawie.
- Dzierżon, G. (2007). Interpretacja autentyczna ustaw kościelnych. *Seminarium*, 24, 191–204.
- Ehrlich, S. (1979). *Wstęp do nauki o państwie i prawie*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Endicott, T. (2020). Authentic Interpretation. *Ratio Juris*, 33(1), 6–23. DOI: 10.1111/raju.12271.

- Góralczyk jr, W. (2004). *Podstawy prawa*. Warszawa: Akademia Leona Koźmińskiego.
- Jędrejek, G. (2020). *Wykładnia przepisów prawa cywilnego materialnego i procesowego*. Warszawa: Wolters Kluwer. <https://sip.lex.pl/#/monograph/369461896/43/jedrejek-grzegorz-wykladnia-przepisow-prawa-cywilnego-materialnego-i-procesowego?keyword=wyk%C5%82adnia%20autentyczna&cm=STOP>.
- Kaleta, K., & Kotowski, A. (2016). *Podstawy prawoznawstwa*. Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Kodeks Prawa Kanonicznego. <https://www.ekai.pl/dokumenty/kodeks-prawa-kanonicznego/>.
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).
- Korybski, A., & Leszczyński, L. (Red. nauk.) (2021). *Wstęp do prawoznawstwa*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Korycki, S., Kuciński, J., Trzciniński, Z., & Zaborowski, J. (2008). *Zarys prawa*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis.
- Kotowski, A. (2018). *Wykładnia orientacyjna. Teorie wykładni prawa i teoria orientacyjnego badania wykładni operatywnej*. Warszawa: Wydawnictwo Difin.
- Kowalski, J., Lamentowicz, W., & Winczorek, P. (1981). *Teoria państwa i prawa*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Królikowski, M., & Zawłocki, R. (2020). *Prawo karne*. Warszawa: C.H. Beck.
- Leszczyński, L. (2009). Wykładnia operatywna (podstawowe właściwości). *Państwo i Prawo*, 6(916), 11–23.
- Malinowski, A. (2005). Definicje legalne w prawie polskim, *Studia Iuridica*, 44, 214–240.
- Małajny, R.M. (2017). Podział władzy w Konstytucji RP z 1997 roku. Analiza formalna, *Przegląd Sejmowy*, 6(143), 97–123.
- Michiels, G. (1929). *Normae generales iuris canonici*, T. 1. Lublin.
- Morawski, L. (2002). *Wstęp do prawoznawstwa*. Toruń: Towarzystwo Naukowe Organizacji i Kierownictwa. Stowarzyszenie Wyższej Użyteczności „DOM ORGANIZATORA”.
- Patyra, S. (2012). *Mechanizmy racjonalizacji procesu ustawodawczego w Polsce w zakresie rządowych projektów ustawy*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Piekarczyk, S., & Tkacz, S. (2023). *Wykładnia autentyczna w świetle nauki o wykładni prawa*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Pietrzak, M. (2008). Demokratyczne państwo prawne. W J. Kowalski, *Państwo prawa. Demokratyczne państwo prawne. Antologia* (s. 17–30). Warszawa: Wyższa Szkoła Handlu i Prawa w Warszawie.
- Połomski, T. (2019). Źródła prawa w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. *Studia Ekonomiczne*, 1, 58–65.

- Prawo karne* (2020). A. Grześkowiak, K. Wiak (Red.). Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Radek, R. (2021). Rządowy proces legislacyjny jako dowód fikcyjności podziału władz w Polsce. *Przegląd Prawa Konstytucyjnego*, 5, 101–113. DOI: 10.15804/ppk.2021.05.07.
- Radwański, Z., & Olejniczak, A. (2021). *Prawo cywilne – część ogólna* (wyd. 16 uaktualnione i zmienione). Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 2002 roku – Zasady techniki prawodawczej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 283).
- Saługa, P. (2008). Sposoby wyodrębniania definicji legalnych. *Państwo i Prawo*, 5, 76–86.
- Sarnecki, P. (2007). Konstytucyjny system źródeł prawa o charakterze powszechnym. W E. Gdulewicz, H. Zięba-Załużka (Red.), *Dziesięć lat Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej* (s. 254–267). Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Siuda, W. (2009). *Elementy prawa dla ekonomistów*, wyd. XXI. Poznań: Wydawnictwo Naukowe CONTACT.
- Słownik języka polskiego PWN*. <https://sjp.pwn.pl/sjp/autentyczny;2551239.html>.
- Sobański, R. (2004). *Metodologia prawa kanonicznego*. Katowice: Wydawnictwo Gnome.
- Stefaniuk, M.E. (2009). *Preambuła aktu normatywnego w doktrynie oraz w procesie stanowienia i stosowania polskiego prawa w latach 1989–2007*. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Stefaniuk, M.E. (2023). Szkic do współczesnego obrazu wykładni autentycznej – zakres występowania i postaci. W B. Liżewski, A. Korybski (Red.), *Omnia sunt interpretanda. Teoria i dogmatyka prawnicza. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Leszkowi Leszczyńskiemu* (s. 97–109). Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- Stern, K. (1992). *Der Staat des Grundgesetztes. Ausgewählte Schriften und Vorträge*. Köln–Berlin–Bonn–München: C. Heymann.
- Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 2000 r., I KZP 31/2000, <https://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia1/I%20KZP%2031-00.pdf>.
- Wiącek, M. (2016). *Konstytucja RP*. Tom II. *Komentarz do art. 87-243*. M. Safjan, & L. Bosek (Red.). Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck.
- Włodyka, S. (1971). *Wiążąca wykładnia sądowa*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Wronkowska, S. (2005). *Podstawowe pojęcia prawa i prawoznawstwa*. Poznań: Wydawnictwo Ars boni et aequi.
- Wronkowska, S., & Ziemiński, Z. (2001). *Zarys teorii prawa*. Poznań: Wydawnictwo Ars boni et aequi.

- Wróblewski, B., & Zajęcki, M. (2017). O normatywności, redundantności i zbędności przepisów prawnych. *Przegląd Sejmowy*, 5(142), 181–221.
- Wróblewski, J. (1959). *Zagadnienia teorii wykładni prawa ludowego*. Warszawa: Wydawnictwo Prawnicze.
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 15 września 2011 roku, I ACa 438/11, <https://sip.lex.pl/#/jurisprudence/521259162/1/i-a-ca-438-11-wykladnia-autentyczna-pochodzaca-od-organu-stanowiacego-dane-normy-prawne-wyrok...?keyword=wyk%C5%82adnia%20autentyczna%20&cm=SREST>
- Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z 30 stycznia 2019 r. VI ACa 923/17, [http://orzeczenia.waw.sa.gov.pl/content/\\$N/15450000003003_VI_ACa_000923_2017_Uz_2019-01-30_002](http://orzeczenia.waw.sa.gov.pl/content/$N/15450000003003_VI_ACa_000923_2017_Uz_2019-01-30_002)
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 czerwca 2012 r., I CSK 547/11, Lex nr 1214323.
- Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 lutego 2011 r., III PK 41/10. <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia2/III%20PK%2041-10-1.pdf>
- Wyrok Sądu Najwyższego z 29 czerwca 2012 r., sygn. akt I CSK 547/11, <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/Orzeczenia2/I%20CSK%20547-11-1.pdf>
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 3 listopada 2006 r., K31/06, OTK-A 2006, nr 10, poz. 147. <https://sip.lex.pl/#/jurisprudence/520324893/1/k-31-06-wyrok-trybunalu-konstytucyjnego?keyword=K%2031~2F06&cm=SFIRST>
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 maja 2008 r., SK 9/07, OTK-A 2008, nr 4, poz. 60. <https://sip.lex.pl/#/jurisprudence/520470981/1/sk-9-07-wyrok-trybunalu-konstytucyjnego?keyword=Sk%209~2F07&cm=SFIRST>
- Zagorc, S. (2012). Authentic Interpretation of Law, *Zbornik Znanstvenih Rozprav*, 72, 273–298.
- Zajęcki, M. (2021). Spór o granice wykładni definicji legalnych: podejścia formalistyczne i holistyczne. *Horyzonty Polityki*, 12(41), 65–87.
- Zawłocki, R. (2004). O metodzie interpretacji przepisów prawa karnego. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, LXVI(4), 81–96.
- Zieliński, M. (2017). *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*. Warszawa: Wolters Kluwer.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>